

Počet zmínek: 1
Tištěná média: 1

Seskupeno dle: Typu média

Seřazeno dle: Datum vydání - od nejnovějších

Tištěná média 1

Ana Sokolović: S **hudbou** je to stejné jako s láskou. Obojí je naprostá záhada

[zobrazit sken](#)

Tištěná média, Datum publikace: 22.06.2026 0:00, Datum importu: 22.06.2026 0:21, Zdroj: Respekt, Autor: JIŘÍ SLABIHOUDEK, Rubrika: Kultura, Strana: 58, Periodicita: Týdně, Vydavatel: Respekt Media a.s., Země: CZ, AVE: 385 890 Kč, GRP: 2,22, OTS: 199 518, Prodaný náklad: 30 005, Tištěný náklad: 40 877, Čtenost: 199 518, Plocha: 92042 mm²

Dílo srbsko-kanadské skladatelky připomíná středomořský karneval

Psal se rok 1992 a čtyřřadvacetileté začínající skladatelce a hudební pedagožce Aně Sokolović došlo, že zůstat v rozpadající se Jugoslávii nemá smysl. Dva roky strávila na demonstracích a chtěla přispět k jakékoli změně k lepšímu, ale situace se jen zhoršovala. „V jednu chvíli jsem si uvědomila, že nikdy nebudu političkou, která by dokázala věci změnit, a rozhodla jsem se emigrovat,“ říká ve videorozhovoru.

Jako milovnice francouzského jazyka a kultury chtěla odjet do Francie, ale ta nebyla vůči srbským vystěhovalcům naladěna zrovna přátelsky a Sokolović se nakonec z Bělehradu přemístila až do Montrealu, kde působí dodnes. Se starým kontinentem ani se svými kořeny nicméně vztahy nikdy nezpřetrhala. „Evropa je můj pramen, moje láska,“ říká skladatelka, která tento týden přijíždí do Ostravy na operní bienále NODO.

V sobotu 27. června v **Divadle Antonína Dvořáka** bude festival zakončen evropskou premiérou její opery Klaun(i) v nastudování dirigenta Bruna Ferrandise a v režii Jiřího Nekvasila. V díle inspirovaném poetikou filmů Federica Felliniho i uměním filmových komiků, jako byli Buster Keaton či Jacques Tati, se projevuje kosmopolitní hudební jazyk skladatelky, která čerpá z hudebních i kulturních odkazů obou svých domovů.

Skladby s duší Nový život v Kanadě přinesl Sokolović pocit naprosté svobody, který do té doby neznala. Promítlo se to i do studia kompozice, ve kterém pokračovala u Josého Evangelisty, skladatele původem ze Španělska. Na prvním hodině se jí zeptal, co by ráda napsala, a musel čerstvou začku opakovaně ujišťovat, že se může pustit do čehokoli. Rozhodla se tehdy pro taneční skladbu, protože odmala s ní **hudba** hýbala. „Neumím zpívat, ale tančit mi jde,“ tvrdí autorka čtyř oper s úsměvem.

Tvůrčí svoboda bez limitů nemusí vyhovovat každému, zvláště v mladém věku, ale Ana Sokolović se v ní cítila dobře. „V Kanadě nepanuje žádná svazující tradice, a tak si musíte vytvořit svoji vlastní,“ komentuje to věčně. Na koncertech tamních mladých talentů potkávala vyznavače avantgardy, minimalismu i různých odstínů tonální **hudby**.

Sokolović tohle všechno nasávala a trávila dlouhé hodiny v univerzitní knihovně v Montrealu, kde dnes učí. „V době bez internetu to pro mě byla úplná studnice vědomostí,“ vzpomíná a vyjmenovává jména skladatelů, s nimiž se skrze partituru a nahrávky seznámila – například amerického hudebního samorosta Conlona Nancarrowa, který vytvářel fascinující, člověkem nehratelné skladby pro pianolu neboli mechanický klavír.

Aniž si to uvědomila, společně s objevováním nového prostředí se obracela i ke svému původu – uvědomili si to ale lidé kolem ní. Po premiéře její skladby pro dvoje housle vyšla ve studentských novinách příznivá kritika. Její autor napsal, že posluchači v této skvělé emocionální skladbě mohli vycítit skladatelčinu slovanskou duši. „Tehdy mě to vytočilo,“ popisuje hudebnice, „protože takový typ romantických referencí mě vracel někam, kde jsem jako moderní avantgardní skladatelka, za kterou jsem se považovala, nechtěla být.“

Uběhlo několik let, než Aně Sokolović došlo, že recenzentova poznámka měla něco do sebe. Tedy že její dospívání v bývalé Jugoslávii, kde se intenzivně věnovala tanci, **hudbě** i divadlu v bělehradské verzi „dramaťáku“, jí umožňuje vystihnout typ zkušenosti, kterým její kolegové a kolegyně nedisponují. „Plně jsem si tehdy uvědomila, že moje balkánské kořeny jsou pro mě jako skladatelku vynikajícím nástrojem. Až oddělení od rodné země člověku prozradí, jak moc mu na některých věcech a lidech záleží,“ říká dnes.

Druhé zásadní setkání s „malou Anou“ pak přišlo kolem přelomu tisíciletí, když Sokolović obdržela první nabídku ke zkomponování opery. Do té doby k několika set let starému hudebně dramatickému žánru nijak neinklinovala. „Měla jsem odmala ráda instrumentální klasickou **hudbu** a vyrůstala na rocku a pop music. Opera, a zvláště operní hlas mě

nelákaly," přiznává. O to větší překvapení ji čekalo, když při práci na ambiciózní objednávce pochopila, že v jejím pojetí se v opeře potkávají všechny typy umění, které má ráda. „Dlouho jsem trpěla tím, že už se divadlu nevěnuji. Závíděla jsem těm, kdo byli na jevišti, protože jsem tam chtěla být s nimi," líčí upřímně skladatelka. „Když jsem se plně oddala práci na první opeře, konečně mi to sepnulo: To je přece ono! Divadlo v **hudbě, hudba** v divadle. Dvě moje největší lásky pohromadě.“ Překrývání emocí **Hudba** Any Sokolović zaujme rytmičností, hybností, živelnou a sympatickou energií, kterou oplývá i sama autorka. Je snad právě ve specifických rytmech zakódovaná slovanská, či lépe řečeno balkánská duše? „Nejde snad ani tolik o nějaké ustálené hudební a rytmické idiomy a jasně rozpoznatelné citace," odpovídá skladatelka a je zjevné, že o tomto tématu nemluví poprvé.

Její opera Svatba, která zazněla také na jednom z předchozích ročníků ostravského operního festivalu, čerpá ze srbského folkloru a komunikuje s hudební DNA Balkánského poloostrova. Podle umělkyně jde nicméně víc o charakter jednotlivých skladeb. „A ten se netýká pouze Balkánu, ale celé středomořské oblasti. Pojmenovala bych to jako středomořskou karnevalovou kulturu. Cítíme ji u Felliniho. U Bunuela.

U Kusturici, který studoval v Praze," podotýká.

Spojujícím prvkem středomořského karnevalu jsou podle ní silné emoce a hlavně jejich míšení. „Všechno je trochu přehnané a zároveň to probíhá souběžně. Smutek, vztek, radost, rozrušení.“ Při poslechu úvodní pasáže houslového koncertu Evtá, jehož nahrávku vydalo **Ostravské centrum nové hudby**, dává s tímto vysvětlením všechno smysl: v barevném kolovrátku, jež pohání zarputile se opakující fráze, se naplno projevuje mnohoznačný emoční masopust. Výsledný dojem umocňuje výkon houslistky Hany Kotkové.

„A tenhle způsob překrývání často protichůdných emocí, určitá hudební nervozita, to jsem já," nabízí Sokolović vlastní uměleckou diagnózu. Karnevalovou atmosférou je prodchnutá i autorčina nejnovější opera Klaun(i), kterou festival NODO uvádí v rámci letošního bienále v evropské premiéře. Dílo o sedmi obrazech s podtitulem Dojemná pocta lidské zkušenosti při prvním uvedení v Montrealu sklídilo nadšené reakce a ovace u posluchačů i u tisku. Zásahu na tom měl český dirigent Jiří Rožeň, se kterým Sokolović navázala úzkou spoluprací brzy poté, co na sebe profesně narazili na **Ostravských dnech** nové **hudby** – druhém ostravském bienále zaměřeném na koncertní a experimentální **hudbu** a koncepty, se kterým se NODO střídá.

Klauni Any Sokolović nepatří mezi ty strašidelné, zlé a pitvořivé. Jsou velmi lidští, chybující a hledající jako běžní smrtelníci. „Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se totiž na samotném kraji umění. Nebereme je vážně, ale oni berou vážně nás. Smějeme se jim, protože klauni za nás dělají věci, které my dělat nemůžeme, nebo se je bojíme udělat, i když bychom moc chtěli," vysvětluje skladatelka.

Její operní cirkus je však ještě o něco specifičtější. Čerpá z Felliniho stejnojmenného filmu a sleduje život rodiny kočovných klaunů od dětství až po smrt. Dílu napsala nestandardní obsazení několika málo žesťů, hráčů na bicí nástroje, klavír a vesměrně znející historický elektronický nástroj nazvaný Martenotovy vlny. A projevuje se v něm také autorčin hravý přístup k jazyku. Více než význam ji zajímá barva a charakter jednotlivých slov, hlásek, nádechů, proto si sama píše libreta. V případě Klaun(ů) je vskutku minimalistické. „První obraz o dětství obsahuje něco mezi dvaceti a třiceti názvy různých příšer a bubáků ve více než deseti jazycích. A druhé dějství o dospívání v podobném duchu pracuje se slovy, jako jsem já a moje.“ Bez odvahy to nejde V Klaun(ech), stejně jako v ostatních kompozicích Any Sokolović, se zároveň středomořský esprit mísí s tím, co hudebníci poskytla a poskytuje její druhá vlast. „Typ přijetí, který tu panuje, ať už jste odkudkoli, je úplně jiný než ve Státech. V případě Kanady je to více v duchu vzájemného obohacování: Ukažte nám, co ve vás je, a pojdme se na tom všichni podílet," popisuje skladatelka a zdůrazňuje, že toto nastavení souvisí s důrazem na všední zkušenosti běžných lidí, a to i v umění. „Záleží mi na tom, aby se v mých operních postavách dokázal najít každý," říká a zmiňuje, že jeden z nejvzácnějších komplimentů z poslední doby byl od člověka, jehož první zkušeností s operou se stali právě Klaun(i) a ohromně ho bavili.

Možná ho na **hudbě** Any Sokolović zaujala její bezprostřednost a šmrnc poháněný nejen balkánskými rytmy. Košaté partitury sršící nápady a zdánlivá lehkost **hudby** srbskokanadské skladatelky však nevznikají tak přímočaře, jak by se mohlo zdát. „Pokaždé, když začínám pracovat s nějakou novou skladbou, si připadám jako úplný začátečník," říká. Každým rokem je to prý složitější a pochybnosti se vrší.

„Jako skladatelé musíme neustále svádět zápas sami se sebou. Nechci tím říct, že by šlo o něco vysloveně nebezpečného, ale občas to není úplně příjemné," říká. Přesto s každou novou objednávkou vstupuje s chutí do nového utkání. „S **hudbou** je to stejné jako s láskou. Obojí je naprostá záhada. Jak je možné, že z jednoduchého notového zápisu dokážou hudebníci přesně vystihnout tolik různých emocí? Máme nástroje k tomu, jak popsat jedno nebo druhé, ale v důsledku to buďto cítíte, nebo ne.“

Kuráž v životě i umění provázela Anu Sokolović už od dob, kdy na začátku devadesátých let protestovala v ulicích proti „absurdní, bratrovražedné válce“. Když se v závěru našeho rozhovoru rodačky z Nového Sadu ptám na to, jak vnímá současnou situaci v Srbsku, nechce se pouštět do dlouhého monologu. „Jediné, co můžu říct, je to, že současná situace mi v mnoha ohledech připomíná to, proč jsem před čtyřiatřiceti lety ze Srbska odešla.“ Karneval života se všemi jeho protichůdnými barvami se projevuje i v současné situaci na náměstích srbských měst. „Lidé zůstávají stateční," říká ještě a není těžké se domyslet, že má na mysli ty, kteří právě na nich již rok a půl vytrvale demonstrují navzdory vrtkavé pozornosti zahraničních médií. X

„Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se na samotném kraji umění.“

Ana Sokolović: S hudbou je to stejné jako s láskou. Obojí je naprostá záhada

Dílo srbsko-kanadské skladatelky připomíná středomořský karneval

JIŘÍ SLABIHOUEK

Psal se rok 1992 a čtyřicetileté začínající skladatelka a hudební pedagožka Aně Sokolović došlo, že zůstat v rozpadající se Jugoslávii nemá smysl. Dva roky strávila na demonstracích a chtěla přispět k jakékoli změně k lepšímu, ale situace se jen zhoršovala. „V jednu chvíli jsem si uvědomila, že nikdy nebudu političkou, která by dokázala věci změnit, a rozhodla jsem se emigrovat,“ říká ve videorozhovoru.

Jako milovnice francouzského jazyka a kultury chtěla odjet do Francie, ale ta nebyla vůči srbským vystěhovalcům naladěna zrovna přátelsky a Sokolović se nakonec z Bělehradu přemístila až do Montrealu, kde působí dodnes. Se starým kontinentem ani se svými kořeny nicméně vztahy nikdy nezpřetrhala. „Evropa je můj pramen, moje láska,“ říká skladatelka, která tento týden přijíždí do Ostravy na operní bienále NODO.

V sobotu 27. června v Divadle Antonína Dvořáka bude festival zakončen evropskou premiérou její opery *Klaum(i)* v nastudování dirigenta Bruna Ferrandise a v režii Jiřího Nekvasila. V díle inspirovaném poetikou filmů Federica Felliniho i uměním filmových komiků, jako byli Buster Keaton či Jacques Tati, se projevuje kosmopolitní hudební jazyk skladatelky, která čerpá z hudebních i kulturních odkazů obou svých domovů.

Skladby s duší

Nový život v Kanadě přinesl Sokolović pocit naprosté svobody, který do té doby neznala. Promítlo se to i do studia kompozice, ve kterém pokračovala u Josého Evangelisty, skladatele původem ze Španělska. Na první hodině se jí zeptal, co by ráda napsala, a musel čerstvou začátku opakovaně ujišťovat, že se může pustit do čehokoli. Rozhodla se tehdy pro taneční skladbu, protože odmala s ní hudba hýbala. „Neumím zpívat, ale tančit mi jde,“ tvrdí autorka čtyř oper s úsměvem.

Tvůrčí svoboda bez limitů nemusí vyhovovat každému, zvláště v mladém věku, ale Ana Sokolović se v ní cítila dobře. „V Kanadě nepanuje žádná svazující tradice, a tak si musíte vytvořit svoji vlastní,“ komentuje to věčně. Na koncertech tamních mladých talentů potkávala vyznavače avantgardy, minimalismu i různých odstínů tonální hudby.

Sokolović tohle všechno nasávala a trávila dlouhé hodiny v univerzitní knihovně v Montrealu, kde dnes učí. „V době bez internetu to pro mě byla úplná studnice vědomostí,“ vzpomíná a vyjmenovává jména skladatelů, s nimiž se skrze partituru a nahrávky seznámila – například amerického hudebního samorosta Conlona Nancarrowa, který vytvářel fascinující, člověkem nehratelné skladby pro piano neboli mechanický klavír.

„Evropa je můj pramen, moje láska.“

Aniž si to uvědomila, společně s objevováním nového prostředí se obracela i ke svému původu – uvědomili si to ale lidé kolem ní. Po premiéře její skladby pro dvoje housle vyšla ve studentských novinách příznivá kritika. Její autor napsal, že posluchači v této skvělé emocionální skladbě mohli vycítit skladatelčinu slovanskou duši. „Tehdy mě to vytočilo,“ popisuje hudebnice, „protože takový typ romantických referencí mě vracel někam, kde jsem jako moderní avantgardní skladatelka, za kterou jsem se považovala, nechtěla být.“

Uběhlo několik let, než Aně Sokolović došlo, že recenzentova poznámka měla něco do sebe. Tedy že její dospívání v bývalé Jugoslávii, kde se intenzivně věnovala tanci, hudbě i divadlu v bělehradské verzi „dramatáku“, jí umožňuje vystihnout typ zkušenosti, kterým její kolegové a kolegyně nedisponují. „Plně jsem si tehdy uvědomila, že moje balkánské kořeny jsou pro mě jako skladatelku vynikajícím nástrojem. Až oddělení od rodné země člověku prozradí, jak moc mu na některých věcech a lidech záleží,“ říká dnes.

Druhé zásadní setkání s „malou Anou“ pak přišlo kolem přelomu tisíciletí, když Sokolović obdržela první nabídku ke zkomponování opery. Do té doby k několika set let starému hudebně dramatickému žánru nijak neinklinovala. „Měla jsem odmala ráda instrumentální klasickou hudbu a vyrůstala na rocku a pop music. Opera, a zvláště operní hlas mě nelákaly,“ přiznává.

O to větší překvapení ji čekalo, když při práci na ambiciózní objednávce pochopila, že v jejím pojetí se v opeře potkávají všechny typy umění, které má ráda. „Dlouho jsem trpěla tím, že už se divadlu nevěnuji. Závíděla jsem těm, kdo byli na jevišti, protože jsem tam chtěla být s nimi,“ líčí upřímně skladatelka. „Když jsem se plně oddala práci na první opeře, konečně mi to sepnulo: To je přece ono! Divadlo v hudbě, hudba v divadle. Dvě moje největší lásky pohromadě.“

Překrývání emocí

Hudba Any Sokolović zaujme rytmičností, hybností, živelnou a sympatickou energií, kterou oplývá i sama autorka. Je snad právě ve specifických rytmech zakódovaná slovanská, či lépe řečeno balkánská duše? „Nejde snad ani tolik o nějaké ustálené hudební a rytmické idiomy a jasně rozpoznatelné citace,“ odpovídá skladatelka a je zjevné, že o tomto tématu nemluví poprvé.

Její opera *Svatba*, která zazněla také na jednom z předchozích ročníků ostravského operního festivalu, čerpá ze srbského folkloru a komunikuje s hudební DNA Balkánského poloostrova. Podle umělkyně jde nicméně víc o charakter jednotlivých skladeb. „A ten se netýká pouze Balkánu, ale celé středomořské oblasti. Pojmenovala bych to jako středomořskou karnevalovou kulturu. Cítíme ji u Felliniho. U Buñuela. U Kusturici, který studoval v Praze,“ podotýká.

Spojujícím prvkem středomořského karnevalu jsou podle ní silné emoce a hlavně jejich mísení. „Všechno je trochu přehnané a zároveň to probíhá souběžně. Smutek, vztek, radost, rozrušení.“ Při poslechu úvodní pasáže houslového koncertu *Eva*, jehož nahrávku vydalo Ostravské centrum nové hudby, dává s tímto vysvětlením všechno smysl: v barevném kolovrátku, jež pohání zarputile se opakující fráze, se naplno projevuje mnohoznačný emoční masopust. Výsledný dojem umocňuje výkon houslistky Hany Kotkové.

„A tenhle způsob překrývání často protichůdných emocí, určitá hudební nervozita, to jsem já,“ nabízí Sokolović vlastní uměleckou diagnózu. Karnevalovou atmosférou je prodechnutá i autorčina nejnovější opera *Klaun(i)*, kterou festival NODO uvádí v rámci letošního bienále v evropské premiéře. Dílo o sedmi obrazech s podtitulem *Dojenná pocta lidské zkušenosti* při prvním uvedení v Montrealu sklidilo nadšené reakce a ovace u posluchačů i u tisku. Zásluhu na tom měl český dirigent Jiří Rožeň, se kterým Sokolović navázala úzkou spoluprací brzy poté, co na sebe profesně narazili na Ostravských dnech nové hudby – druhém ostravském bienále zaměřeném na koncertní a experimentální hudbu a koncepty, se kterým se NODO střídá.

Klauni Any Sokolović nepatří mezi ty strašidelné, zlé a pitvořivé. Jsou velmi lidské, chybující a hledající jako běžní smrtelníci. „Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se totiž na samotném kraji umění. Nebereme je vážně, ale oni berou vážně nás. Smějeme se jim, protože klauni za nás dělají věci, které my dělat nemůžeme, nebo se je bojíme udělat, i když bychom moc chtěli,“ vysvětluje skladatelka.

Její operní cirkus je však ještě o něco specifičtější. Čerpá z Felliniho stejnojmenného filmu a sleduje život rodiny ko-

čovných klaunů od dětství až po smrt. Dílo napsala nestandardní obsazení několika málo žesťů, hráčů na bicí nástroje, klavír a vesmírně znějící historický elektronický nástroj nazvaný Martenotovy vlny. A projevuje se v něm také autorčin hravý přístup k jazyku. Více než význam ji zajímá barva a charakter jednotlivých slov, hlásek, nádechů, proto si sama píše libreto. V případě *Klaun(i)* je vskutku minimalistické. „První obraz o dětství obsahuje něco mezi dvaceti a třiceti názvy různých příšer a bubáků ve více než deseti jazycích. A druhé dějství o dospívání v podobném duchu pracuje se slovy, jako jsem já a moje.“

Bez odvahy to nejde

V *Klaun(ech)*, stejně jako v ostatních kompozicích Any Sokolović, se zároveň středomořský esprit mísí s tím, co hudebnici poskytla a poskytuje její druhá vlast. „Typ přijetí, který tu panuje, ať už jste odkudkoli, je úplně jiný než ve Státech. V případě Kanady je to více v duchu vzájemného obohacování: Ukažte nám, co ve vás je, a pojdme se na tom všichni podílet,“ popisuje skladatelka a zdůrazňuje, že toto nastavení souvisí s důrazem na všední zkušenosti běžných lidí, a to i v umění. „Záleží mi na tom, aby se v mých operních postavách dokázal najít každý,“ říká a zmiňuje, že jeden z nejvzácnějších komplimentů z poslední doby byl od člověka, jehož první zkušeností s operou se stali právě *Klaun(i)* a ohromně ho bavili.

Možná ho na hudbě Any Sokolović zaujala její bezprostřednost a šmrnc poháněný nejen balkánskými rytmy. Košaté partitury sršící nápady a zdánlivá lehkost hudby srbsko-kanadské skladatelky však nevznikají tak přímočaře, jak by se mohlo zdát. „Pokaždé, když začínám pracovat s nějakou novou skladbou, si připadám jako úplný začátečník,“ říká. Každým rokem je to prý složitější a pochybnosti se vrší.

„Jako skladatelé musíme neustále svádět zápas sami se sebou. Nechci tím říct, že by šlo o něco vysloveně nebezpečného, ale občas to není úplně příjemné,“ říká. Přesto s každou novou objednávkou vstupuje s chutí do nového utkání. „S hudbou je to stejné jako s láskou. Obojí je naprostá záhada. Jak je možné, že z jednoduchého notového zápisu dokážou hudebníci přesně vystihnout tolik různých emocí? Máme nástroje k tomu, jak popsat jedno nebo druhé, ale v důsledku to buďto cítíte, nebo ne.“

Kuráž v životě i umění provázela Anu Sokolović už od dob, kdy na začátku devadesátých let protestovala v ulicích proti „absurdní, bratrovražedné válce“. Když se v závěru našeho rozhovoru rodačky z Nového Sadu ptám na to, jak vnímá současnou situaci v Srbsku, nechce se pouštět do dlouhého monologu. „Jediné, co můžu říct, je to, že současná situace mi v mnoha ohledech připomíná to, proč jsem před čtyřiatřiceti lety ze Srbska odešla.“ Karneval života se všemi jeho protichůdnými barvami se projevuje i v současné situaci na náměstích srbských měst. „Lidé zůstávají stateční,“ říká ještě a není těžké si domyslet, že má na mysli ty, kteří právě na nich již rok a půl vytrvale demonstrují navzdory vrtkavé pozornosti zahraničních médií. ●

„Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se na samotném kraji umění.“

PROČ SE CHCE ČESKO ZBAVIT
STÁTNÍHO VÝROBCE VÝBUŠNIN

KDYŽ VLÁDA PROSADÍ SVOU, TELEVIZI ČEKÁ
ARMAGEDON, ŘÍKÁ EXŘEDITEL ČT SOUČEK

RESPEKT²⁶

DRSNÁ METTE ZACHRAŇUJE EVROPU

PORTRÉT DÁNSKÉ PREMIÉRKY, KTERÁ NAŠLA NEOBVYKLÝ RECEPT,
JAK UDRŽET LIBERÁLNÍ KURZ ZEMĚ

ROČNÍK XXXVII
22.-28. 6. 2026
65 Kč | SK 2,99 €
ILUSTRACE: DANA LÉDL

Ana Sokolović: S hudbou je to stejné jako s láskou. Obojí je naprostá záhada

Dílo srbsko-kanadské skladatelky připomíná středomořský karneval

JIŘÍ SLABIHOUEK

Psál se rok 1992 a čtyřicetileté začínající skladatelce a hudební pedagožce Aně Sokolović došlo, že zůstat v rozpadající se Jugoslávii nemá smysl. Dva roky strávila na demonstracích a chtěla přispět k jakékoli změně k lepšímu, ale situace se jen zhoršovala. „V jednu chvíli jsem si uvědomila, že nikdy nebudu političkou, která by dokázala věci změnit, a rozhodla jsem se emigrovat,“ říká ve videorozhovoru.

Jako milovnice francouzského jazyka a kultury chtěla odjet do Francie, ale ta nebyla vůči srbským vystěhovalcům naladěna zrovna přátelsky a Sokolović se nakonec z Bělehradu přemístila až do Montrealu, kde působí dodnes. Se starým kontinentem ani se svými kořeny nicméně vztahy nikdy nepřetrhala. „Evropa je můj pramen, moje láska,“ říká skladatelka, která tento týden přijíždí do Ostravy na operní bienále NODO.

V sobotu 27. června v Divadle Antonína Dvořáka bude festival zakončen evropskou premiérou její opery *Klaun(i)* v nastudování dirigenta Bruna Ferrandise a v režii Jiřího Nekvasila. V díle inspirovaném poetikou filmů Federica Felliniho i uměním filmových komiků, jako byli Buster Keaton či Jacques Tati, se projevuje kosmopolitní hudební jazyk skladatelky, která čerpá z hudebních i kulturních odkazů obou svých domovů.

Skladby s duší

Nový život v Kanadě přinesl Sokolović pocit naprosté svobody, který do té doby neznala. Promítlo se to i do studia kompozice, ve kterém pokračovala u Josého Evangelisty, skladatele původem ze Španělska. Na první hodině se jí zeptal, co by ráda napsala, a musel čerstvou začku opakovaně ujišťovat, že se může pustit do čehokoli. Rozhodla se tehdy pro taneční skladbu, protože odmala s ní hudba hýbala. „Neumím zpívat, ale tančit mi jde,“ tvrdí autorka čtyř oper s úsměvem.

Tvůrčí svoboda bez limitů nemusí vyhovovat každému, zvláště v mladém věku, ale Ana Sokolović se v ní cítila dobře. „V Kanadě nepanuje žádná svazující tradice, a tak si musíte vytvořit svoji vlastní,“ komentuje to věcně. Na koncertech tamních mladých talentů potkávala vyznavače avantgardy, minimalismu i různých odstínů tonální hudby.

Sokolović tohle všechno nasávala a trávila dlouhé hodiny v univerzitní knihovně v Montrealu, kde dnes učí. „V době bez internetu to pro mě byla úplná studnice vědomostí,“ vzpomíná a vyjmenovává jména skladatelů, s nimiž se skrze partitury a nahrávky seznámila – například amerického hudebního samorosta Conlona Nancarrowa, který vytvářel fascinující, člověkem nehratelné skladby pro pianolu neboli mechanický klavír.

„Evropa je můj pramen, moje láska.“

Aniž si to uvědomila, společně s objevováním nového prostředí se obracela i ke svému původu – uvědomili si to ale lidé kolem ní. Po premiéře její skladby pro dvoje housle vyšla ve studentských novinách příznivá kritika. Její autor napsal, že posluchači v této skvělé emocionální skladbě mohli vycítit skladatelčinu slovanskou duši. „Tehdy mě to vytočilo,“ popisuje hudebnice, „protože takový typ romantických referencí mě vracel někam, kde jsem jako moderní avantgardní skladatelka, za kterou jsem se považovala, nechtěla být.“

Uběhlo několik let, než Aně Sokolović došlo, že recenzentova poznámka měla něco do sebe. Tedy že její dospívání v bývalé Jugoslávii, kde se intenzivně věnovala tanci, hudbě i divadlu v bělehradské verzi „dramaťáku“, jí umožňuje vystihnout typ zkušeností, kterým její kolegové a kolegyně nedisponují. „Plně jsem si tehdy uvědomila, že moje balkánské kořeny jsou pro mě jako skladatelku vynikajícím nástrojem. Až oddělení od rodné země člověku prozradí, jak moc mu na některých věcech a lidech záleží,“ říká dnes.

Druhé zásadní setkání s „malou Anou“ pak přišlo kolem přelomu tisíciletí, když Sokolović obdržela první nabídku ke zkomponování opery. Do té doby k několik set let starému hudebně dramatickému žánru nijak neinklinovala. „Měla jsem odmala ráda instrumentální klasickou hudbu a vyrůstala na rocku a pop music. Opera, a zvláště operní hlas mě nelákaly,“ přiznává.

O to větší překvapení ji čekalo, když při práci na ambiciózní objednávce pochopila, že v jejím pojetí se v opeře potkávají všechny typy umění, které má ráda. „Dlouho jsem trpěla tím, že už se divadlu nevěnuji. Závíděla jsem těm, kdo byli na jevišti, protože jsem tam chtěla být s nimi,“ líčí upřímně skladatelka. „Když jsem se plně oddala práci na první opeře, konečně mi to sepnulo: To je přece ono! Divadlo v hudbě, hudba v divadle. Dvě moje největší lásky pohromadě.“

Překrývání emocí

Hudba Any Sokolović zaujme rytmičností, hybností, živelnou a sympatickou energií, kterou oplývá i sama autorka. Je snad právě ve specifických rytmech zakódovaná slovanská, či lépe řečeno balkánská duše? „Nejde snad ani tolik o nějaké ustálené hudební a rytmické idiomy a jasně rozpoznatelné citace,“ odpovídá skladatelka a je zjevné, že o tomto tématu nemluví poprvé.

Její opera *Svatba*, která zazněla také na jednom z předchozích ročníků ostravského operního festivalu, čerpá ze srbského folkloru a komunikuje s hudební DNA Balkánského poloostrova. Podle umělkyně jde nicméně víc o charakter jednotlivých skladeb. „A ten se netýká pouze Balkánu, ale celé středomořské oblasti. Pojmenovala bych to jako středomořskou karnevalovou kulturu. Citíme ji u Felliniho, U Buñuela. U Kusturici, který studoval v Praze,“ podotýká.

Spojujícím prvkem středomořského karnevalu jsou podle ní silné emoce a hlavně jejich míšení. „Všechno je trochu přehnané a zároveň to probíhá souběžně. Smutek, vztek, radost, rozrušení.“ Při poslechu úvodní pasáže houslového koncertu *Eva*, jehož nahrávku vydalo Ostravské centrum nové hudby, dává s tímto vysvětlením všechno smysl: v barevném kolovrátku, jež pohání zarputile se opakující fráze, se naplno projevuje mnohoznačný emoční masopust. Výsledný dojem umocňuje výkon houslistky Hany Kotkové.

„A tenhle způsob překrývání často protichůdných emocí, určitá hudební nervozita, to jsem já,“ nabízí Sokolović vlastní uměleckou diagnózu. Karnevalovou atmosférou je prochnutá i autorčina nejnovější opera *Klaun(i)*, kterou festival NODO uvádí v rámci letošního bienále v evropské premiéře. Dílo o sedmi obrazech s podtitulem *Dojemná pocta lidské zkušenosti* při prvním uvedení v Montrealu sklídilo nadšené reakce a ovace u posluchačů i u tisku. Zášluhu na tom měl český dirigent Jiří Rožněn, se kterým Sokolović navázala úzkou spolupráci brzy poté, co na sebe profesně narazili na Ostravských dnech nové hudby – druhém ostravském bienále zaměřeném na koncertní a experimentální hudbu a koncepty, se kterým se NODO střídá.

Klauni Any Sokolović nepatří mezi ty strašidelné, zlé a pitvořivé. Jsou velmi lidské, chybující a hledající jako běžní smrtelníci. „Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se totiž na samotném kraji umění. Nebereme je vážně, ale oni berou vážně nás. Smějeme se jim, protože klauni za nás dělají věci, které my dělat nemůžeme, nebo se je bojíme udělat, i když bychom moc chtěli,“ vysvětluje skladatelka.

Její operní cirkus je však ještě o něco specifičtější. Čerpá z Felliniho stejnojmenného filmu a sleduje život rodiny ko-

čovných klaunů od dětství až po smrt. Dílu napsala nestandardní obsazení několika málo žesťů, hráčů na bicí nástroje, klavír a vesmírně znějící historický elektronický nástroj nazvaný Martenotovy vlny. A projevuje se v něm také autorčin hravý přístup k jazyku. Více než význam ji zajímá barva a charakter jednotlivých slov, hlásek, nádechů, proto si sama píše libreta. V případě *Klaun(i)* je vskutku minimalistické. „První obraz o dětství obsahuje něco mezi dvaceti a třiceti názvy různých příšer a bubáků ve více než deseti jazycích. A druhé dějství o dospívání v podobném duchu pracuje se slovy, jako jsem já a moje.“

Bez odvahy to nejde

V *Klaun(ech)*, stejně jako v ostatních kompozicích Any Sokolović, se zároveň středomořský esprit mísí s tím, co hudebníci poskytla a poskytuje její druhá vlast. „Typ přijetí, který tu panuje, ať už jste odkudkoli, je úplně jiný než ve Státech. V případě Kanady je to více v duchu vzájemného obohacování: Ukažte nám, co ve vás je, a pojdme se na tom všichni podílet,“ popisuje skladatelka a zdůrazňuje, že toto nastavení souvisí s důrazem na všední zkušenosti běžných lidí, a to i v umění. „Záleží mi na tom, aby se v mých operních postavách dokázal najít každý,“ říká a zmiňuje, že jeden z nejvzácnějších komplimentů z poslední doby byl od člověka, jehož první zkušenosti s operou se stali právě *Klaun(i)* a ohromně ho bavili.

Možná ho na hudbě Any Sokolović zaujala její bezprostřednost a šmrnc poháněný nejen balkánskými rytmy. Košaté partitury sršící nápady a zdánlivá lehkost hudby srbsko-kanadské skladatelky však nevznikají tak přímočaře, jak by se mohlo zdát. „Pokaždé, když začínám pracovat s nějakou novou skladbou, si připadám jako úplný začátečník,“ říká. Každým rokem je to prý složitější a pochybnosti se vrší.

„Jako skladatelé musíme neustále svádět zápas sami se sebou. Nechci tím říct, že by šlo o něco vysloveně nebezpečného, ale občas to není úplně příjemné,“ říká. Přesto s každou novou objednávkou vstupuje s chutí do nového utkání. „S hudbou je to stejně jako s láskou. Obojí je naprostá záhada. Jak je možné, že z jednoduchého notového zápisu dokážou hudebníci přesně vystihnout tolik různých emocí? Máme nástroje k tomu, jak popsat jedno nebo druhé, ale v důsledku to budto cítíte, nebo ne.“

Kuráž v životě i umění provázela Anu Sokolović už od dob, kdy na začátku devadesátých let protestovala v ulicích proti „absurdní, bratrovražedné válce“. Když se v závěru našeho rozhovoru rodačky z Nového Sadu ptám na to, jak vnímá současnou situaci v Srbsku, nechce se pouštět do dlouhého monologu. „Jediné, co můžu říct, je to, že současná situace mi v mnoha ohledech připomíná to, proč jsem před čtyřiceti lety ze Srbska odešla.“ Karneval života se všemi jeho protichůdnými barvami se projevuje i v současné situaci na náměstích srbských měst. „Lidé zůstávají stateční,“ říká ještě a není těžké si domyslet, že má na mysli ty, kteří právě na nich již rok a půl vytrvale demonstrují navzdory vrtkavé pozornosti zahraničních médií. ●

„Klauni mě odjakživa přitahovali, pohybují se na samotném kraji umění.“